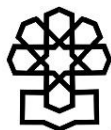

بررسی عملکرد ماده واحده قانون سرباز قهرمان (مصوب ۱۳/۱۲/۱۳۷۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی)

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل:

۲۱۴۱۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی عملکرد ماده‌واحد قانون سرباز قهرمان (مصوب ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی)

نوع گزارش: طرح / لایحه ، نظارتی ، راهبردی ، پیش‌نویس قانونی
نام دفتر: مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)
تهیه و تدوین: محمدحسین قربانی (عضو هیئت‌علمی پژوهشگاه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی)
مدیر مطالعه: سعید شفیعا
ناظر علمی: موسی بیات
ناظر علمی خارج از مرکز: دکتر حسین زارعیان (عضو هیئت‌علمی پژوهشگاه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی)
اظهار نظر کننده داخل مرکز: بهادر غلامی (دفتر مطالعات سیاسی)
صفحه آرا: فاطمه ابوطالبی
ویراستار ادبی: مژگان کاظمی

واژه‌های کلیدی:

۱. خدمت سربازی
۲. سرباز قهرمان
۳. معافیت

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۸/۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۳۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۳	۱. مقدمه
۴	۳. توصیف عملکرد قانون
۶	۴. تحلیل عملکرد قانون
۸	۵. جمع‌بندی و پیشنهاد سیاستی
۱۱	منابع و مآخذ

فهرست جداول

۵	جدول ۱. تعداد نفرات معرفی شده به ستاد کل نیروهای مسلح و معاف شده از خدمت سربازی
۶	جدول ۲. آمار نفرات دریافت‌کننده تسهیلات استخدام (موضوع تبصره «۵» قانون سرباز قهرمان)

بررسی عملکرد ماده واحده قانون سرباز قهرمان
(مصوب ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی)

Doi: [10.22034/mrc.report.21411](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21411)

چکیده

قانون سرباز قهرمان با هدف سپری کردن خدمت سربازی اعضای تیم‌های ملی پس از طی دوره آموزش نظامی، در تاریخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ تصویب شد. متعاقباً قانون مذکور در دو مرحله و با هدف سهولت شرکت ورزشکاران ملی در مسابقات برون‌مرزی و همچنین معافیت و استخدام قهرمانان اصلاح شد. بررسی عملکرد قانون سرباز قهرمان نشان می‌دهد که این قانون به رفع موانع حضور مشمولین خدمت سربازی در تیم‌های ملی، خروج از کشور، دریافت کارت معافیت و استخدام آنها منجر شده است. باین‌حال، تسهیلات مربوط تنها گروه خاصی از قهرمانان را دربرگرفته و حتی در همین گروه نیز، امکان استخدام همه ورزشکاران به‌دلیل برخوردار نبودن از شرایط استخدامی فراهم نشده است. با توجه به محدودیت‌های موجود در تأمین نیروی انسانی سرباز و جهت جلوگیری از افزایش تعداد معافیت‌ها (تعداد معافیت‌های اعطا شده از سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۴۰۳، ۲۸۶ نفر است) رویکرد پیشنهادی، عدم افزایش دامنه شمولیت معافیت‌ها و بهره‌گیری از خدمت جایگزین جهت گذران تخصصی و فراگیر خدمت سربازی است. این رویکرد، طیف گسترده‌ای از قهرمانان و مدال‌آوران از سطوح بین‌المللی تا ملی را دربرمی‌گیرد. علاوه بر این، توانمندسازی و توسعه مهارت و تخصص قهرمانان در جهت پوشش شرایط احراز مشاغل، بهره‌وری شغلی و توسعه توان کارآفرینی آنها مورد تأکید است. در راستای موارد فوق، اصلاح تبصره‌های «۵» و «۶» و الحاق یک تبصره به‌عنوان تبصره «۷» به قانون، همچنین اعمال اصلاحاتی در عنوان قانون، زمینه افزایش دامنه شمولیت قانون با رویکرد هدفمندسازی تسهیلات خدمت سربازی برای ورزشکاران را فراهم می‌آورد.

خلاصه مدیریتی

بیان/شرح مسئله

بخش عمده‌ای از دوران قهرمانی و عضویت ورزشکاران در تیم‌های ملی در سن مشمولیت سربازی است و لزوم گذراندن خدمت سربازی با حضور ورزشکاران در تیم‌های ملی، خروج از کشور و همچنین انجام تمرینات و تداوم دوران قهرمانی با چالش‌هایی همراه بوده است. در این راستا، قانون سرباز قهرمان در تاریخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ در مجلس شورای اسلامی با هدف سپری کردن خدمت سربازی اعضای تیم‌های ملی پس از طی دوره آموزش نظامی تصویب شده است. قانون مذکور در دو مرحله در تاریخ‌های ۱۳۸۰/۶/۶ و ۱۳۹۱/۱۰/۳ و با هدف سهولت شرکت ورزشکاران ملی در مسابقات

برون مرزی و همچنین معافیت و استخدام قهرمانان اصلاح شد. با توجه به گذشت بیش از ۱۳ سال از آخرین اصلاحیه این قانون، میزان عملکرد و موفقیت این قانون در حل مسائل مرتبط با خدمت سربازی و همچنین استخدام ورزشکاران و بررسی محدودیت‌های قانون مذکور به‌عنوان مسئله مورد بحث است. در این راستا، گزارش حاضر با هدف بررسی عملکرد قانون مذکور تدوین شده است.

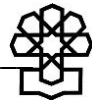
نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

- در بازه زمانی سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۴۰۳ تعداد ۲۷۸ ورزشکار و تعداد ۸ نفر از فرزندان قهرمانان پارالمپیک از خدمت سربازی معاف شده‌اند.
- از تعداد ۴۱۰ نفر از ورزشکاران مشمول این قانون که برای استخدام به سازمان اداری و استخدامی معرفی شده است، تعداد ۲۵۰ نفر استخدام شده‌اند. به‌عبارت‌دیگر، تنها ۶۰ درصد از افراد معرفی شده، موفق به استخدام شده‌اند.
- هم ورزشکاران و هم کارفرمایان به استخدام ورزشکاران، به‌عنوان فرصتی برای دریافت حقوق و مزایا و پاداشی برای مدال‌آوری نگاه می‌کنند و به موضوع بهره‌وری و بهره‌گیری از تجارب و تخصص و توسعه حرفه‌ای آنان، کمتر توجه می‌شود.
- در سال ۱۴۰۳ و طی هشت‌ماهه نخست سال ۱۴۰۴، تعداد ۱۷ ورزشکار ازسوی وزارت ورزش و جوانان به‌عنوان اعضای تیم‌های ملی جهت گذراندن دوران خدمت سربازی مورد تأیید قرار گرفته است.
- تسهیلات استخدامی، موضوع تبصره «۵» قانون، مدال‌آوران پارالمپیک، پاراآسیایی و المپیک ناشنوایان را شامل نشده است.
- تأکید قانون سرباز قهرمان بر معافیت و گذراندن دوران خدمت سربازی در تیم‌های ملی است و سایر تسهیلات از جمله خدمت جایگزین مورد توجه قرار نگرفته است.
- قانون «سرباز قهرمان» در آغاز با هدف حمایت از ورزشکاران جهت گذراندن دوران سربازی در قالب تیم‌های ملی و همچنین تسهیل امکان خروج از کشور یا اخذ گذرنامه تدوین شده بود؛ اما در اصلاحیه مورخ ۱۳۹۱/۱۰/۳، از رویکرد و عنوان اولیه خود فاصله گرفت و تسهیلات استخدامی نیز به این قانون الحاق شده و در نتیجه، انحراف این قانون از عنوان و جهت‌گیری‌های اولیه آن، به‌وضوح قابل مشاهده است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

در راستای رفع نواقص و چالش‌های موجود در قانون سرباز قهرمان، اعمال اصلاحات زیر ضروری به نظر می‌رسد:

- اصلاح تبصره «۶» با هدف تدوین آیین‌نامه اجرایی موضوع خدمت جایگزین که به پیشنهاد وزارت ورزش و جوانان و با همکاری وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه می‌شود و به تأیید ستاد کل نیروهای مسلح می‌رسد.

- اصلاح تبصره «۵» با هدف گسترش شمول تسهیلات استخدامی به مدال آوران پارالمپیک، پارآسیایی و المپیک ناشنوایان انجام شده است.
 - اصلاح و تغییر عنوان قانون به «قانون تسهیلات خدمت وظیفه و استخدام ورزشکاران» در راستای رعایت بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری با موضوع پرهیز از ایجاد ابهام و افزایش شفافیت قانون است.
- همچنین اقدام‌های نظارتی و اجرایی زیر، در راستای حمایت از قهرمانان تجویز می‌شود:**
- نظارت بر میزان اجرا و تحقق ماده (۳۳) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور با موضوع به‌کارگیری دارندگان مدرک کارشناسی و بالاتر مشمول خدمت سربازی در بخش ورزش، از سوی کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی.
 - تهیه و اجرای طرح جامع هدایت تحصیلی، توانمندسازی و کارآفرینی قهرمانان با رویکرد توسعه مهارت‌ها و افزایش تناسب بین مشاغل و شرایط احراز آنها و همچنین افزایش توان کارآفرینی ورزشکاران توسط وزارت ورزش و جوانان و با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

۱. مقدمه

پرورش استعدادهای ورزشی مستلزم اکتساب مهارت‌ها و طی کردن مراحل مختلفی است که ورزشکار باید در سنین مختلف به‌دست آورد. یکی از کلیدی‌ترین مراحل رشد ورزشکار، زمانی است که فرد در دامنه سنی بالاتر از ۱۶ سال قرار می‌گیرد و مهیای رقابت و مدال‌آوری می‌شود. گذراندن خدمت سربازی یکی از تکالیفی است که در بخشی از کشورهای دنیا و در ایران برای پسران و در سن هجده‌سالگی در نظر گرفته شده است. نظر به تداخل دوران خدمت سربازی و زمان شکوفایی و مدال‌آوری ورزشکاران در ایران، قانونگذار با تدوین قانون سرباز قهرمان سعی بر رفع موانع پیش‌روی ورزشکاران کرده است.

قانون سرباز قهرمان در راستای حمایت از ورزشکاران تیم‌های ملی در رشته‌های مختلف به‌ویژه در نحوه انجام خدمت وظیفه در تاریخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ تصویب شده است و در تاریخ‌های ۱۳۸۰/۶/۶ و ۱۳۹۱/۱۰/۳ مورد اصلاح قرار گرفته است [۱]. احکام و تأکیدات قانون سرباز قهرمان و اصلاحات و الحاقات بعدی به شرح زیر بوده است:

- قانون سرباز قهرمان، اولین بار در قالب ماده‌واحد و با ۴ تبصره در مجلس شورای اسلامی تصویب شده است. این مصوبه بر سپری کردن خدمت سربازی اعضای تیم‌های ملی پس از طی دوره آموزش نظامی زیر نظر سازمان تربیت‌بدنی در تیم‌های ملی تأکید دارد. در چهار تبصره این قانون بر موارد زیر تأکید شده است:

- در تبصره «۱»، تصریح شده است، مشمولان این قانون در صورت اخراج یا حذف از تیم‌های ملی، بقیه خدمت دوره ضرورت خود را باید در نیروهای مسلح سپری کنند.

- در تبصره «۲»، افراد موضوع این قانون (اعضای مشمول تیم‌های ملی) از شمول بند «۲» ماده (۱۸) قانون گذرنامه مستثنا شده‌اند. در نتیجه افراد مذکور، تنها برای شرکت در اردوهای آمادگی و مسابقات ورزشی اعلام شده از سوی سازمان مجاز به خروج از کشور شده‌اند.

- در تبصره «۳»، بیان شده است در صورت نیاز نیروهای مسلح به سربازان فوق‌الذکر جهت شرکت در مسابقات آسیایی یا جهانی مربوط به نیروهای مسلح، نامبردگان در اختیار ستاد کل نیروهای مسلح قرار می‌گیرند.
- تبصره «۴»، بر تدوین آیین‌نامه اجرایی این قانون تأکید دارد.
- این قانون در تاریخ ۱۳۸۰/۶/۶ با هدف سهولت شرکت ورزشکاران ملی در مسابقات برون‌مرزی، تبصره «۲» قانون مورد اصلاح قرار گرفت و مشمولین این قانون از شمول بند «ه» ماده (۱۴) و بند «ط» ماده (۱۶) قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷ مستثنا شده‌اند و در نتیجه این قانون، در صدور گذرنامه برای مشمولین این قانون، به اجازه کتبی اداره وظیفه عمومی نیازی نیست.
- افزون بر این، در تاریخ ۱۳۹۱/۱۰/۳ تبصره «۴» اصلاح و دو تبصره دیگر نیز به این قانون الحاق شد.
- مطابق با تبصره «۴»، قهرمانان بازی‌های المپیک شامل نفرات اول تا سوم و قهرمانان اول و دوم مسابقات قهرمانی جهان و نفرات اول بازی‌های آسیایی در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک و مقام اول تا سوم مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال و همچنین یکی از فرزندان قهرمانان پارالمپیک جهانی با معرفی وزارت ورزش و جوانان و موافقت ستاد کل نیروهای مسلح پس از طی دوره آموزش نظامی در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می‌شوند.
- در تبصره «۵»، مقرر شده است به کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری اجازه داده شود، علاوه بر مشمولین ذکر شده در تبصره «۴»، مقام‌های دوم و سوم بازی‌های آسیایی و مسابقات جهانی را با معرفی وزارت ورزش و جوانان و با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوطه به صورت پیمانی جذب و استخدام کنند.
- تبصره «۶» نیز بر تدوین آیین‌نامه اجرایی موضوع معافیت سربازان قهرمان و آیین‌نامه اجرایی موضوع جذب و استخدام قهرمانان مشمول این قانون تأکید دارد.
- در این گزارش به بررسی و تحلیل عملکرد قانون سرباز قهرمان و ارائه راهکارهای دستیابی هر چه بیشتر به اهداف این قانون و رفع موانع پیش روی ورزشکاران پرداخته شده است.

۲. توصیف عملکرد قانون

قانون سرباز قهرمان بر سه محور استوار است. محور نخست، سپری کردن خدمت سربازی اعضای تیم‌های ملی پس از طی دوره آموزش نظامی در تیم‌های ملی (ماده واحده قانون)، محور دوم، معافیت قهرمانان از سربازی (تبصره «۴») و محور سوم، استخدام قهرمانان (تبصره «۵»). در ادامه، عملکرد قانون در سه محور فوق‌الذکر پرداخته شده است:

۲-۱. عملکرد قانون سرباز قهرمان در سپری کردن خدمت سربازی در تیم‌های ملی

مطابق با گزارش وزارت ورزش و جوانان، از سال ۱۴۰۳ تا هشت ماه اول سال ۱۴۰۴، تعداد ۱۷ ورزشکار از سوی وزارت ورزش و جوانان به عنوان اعضای تیم‌های ملی برای گذراندن دوران خدمت سربازی معرفی شده‌اند [۲].

۲-۲. عملکرد قانون سرباز قهرمان در ارائه معافیت از سربازی به قهرمانان

مطابق با تبصره «۴» قانون سرباز قهرمان، قهرمانان بازی‌های المپیک شامل نفرات اول تا سوم و قهرمانان اول و دوم مسابقات قهرمانی جهان و نفرات اول بازی‌های آسیایی در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) و مقام اول تا سوم مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال و همچنین یکی از فرزندان قهرمانان پارالمپیک جهانی از خدمت سربازی معاف هستند. نتایج حاصل از عملکرد این تبصره از سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۴۰۳ در جدول ۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱. تعداد نفرات معرفی شده به ستاد کل نیروهای مسلح و معاف شده از خدمت سربازی [۳]

سال	فرزندان قهرمانان پارالمپیک	سایر قهرمانان
۱۳۹۶	-	۵
۱۳۹۷	۱	۵۰
۱۳۹۸	۴	۸۲
۱۳۹۹	-	۶
۱۴۰۰	۱	۲۵
۱۴۰۱	-	۳۱
۱۴۰۲	-	۴۸
۱۴۰۳	۲	۳۱
جمع کل	۸	۲۷۸
	جمع کل	۲۸۶

مطابق با جدول فوق، در بازه زمانی مذکور تعداد ۲۷۸ ورزشکار و تعداد ۸ نفر از فرزندان قهرمانان پارالمپیک از خدمت سربازی معاف شده‌اند. نظر به صراحت قانون، تمامی افراد معرفی شده و قهرمانان مشمول موفق به استفاده از این معافیت شده‌اند.

۲-۳. عملکرد قانون سرباز قهرمان در استخدام قهرمانان

مطابق با تبصره «۵»، قهرمانان بازی‌های المپیک شامل نفرات اول تا سوم و قهرمانان اول تا سوم مسابقات قهرمانی جهان و نفرات اول تا سوم بازی‌های آسیایی در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) و مقام اول تا سوم مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال و همچنین یکی از فرزندان قهرمانان پارالمپیک جهانی با معرفی وزارت ورزش و جوانان و با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوطه به صورت پیمانی در کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری جذب و استخدام می‌شوند. آمار نفرات دریافت‌کننده تسهیلات استخدام در جدول ۲ نمایش داده شده است.

جدول ۲. آمار نفرات دریافت‌کننده تسهیلات استخدام (موضوع تبصره «۵» قانون سرباز قهرمان) [۳]

سال	فرزندان قهرمانان پارالمپیک	سایر قهرمانان
۱۳۹۶	۹	۱۳۰
۱۳۹۷	۱	۶۱
۱۳۹۸	۱	۵۳
۱۳۹۹	۲	۳۹
۱۴۰۰	۲	۳۶
۱۴۰۱	۰	۳۰
۱۴۰۲	۱	۲۶
۱۴۰۳	۱	۱۸
جمع کل	۱۷	۳۹۳
جمع کل معرفی شده	۴۱۰	
جمع کل استخدام شده	۲۵۰	

از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳، تعداد ۱۷ نفر از فرزندان قهرمانان پارالمپیک و ۳۹۳ نفر از قهرمانان و در مجموع ۴۱۰ نفر برای استخدام به سازمان اداری و استخدامی معرفی شده‌اند و از این تعداد، ۲۵۰ نفر در دستگاه‌های اجرایی استخدام شده‌اند. به عبارت دیگر، تنها ۶۰ درصد از افراد معرفی شده، موفق به استخدام شده‌اند.

۳. تحلیل عملکرد قانون

▪ **عدم شمولیت معافیت برای تمامی ورزشکاران مدال آور و نبود حمایت از سایر ورزشکاران:** قانون سرباز قهرمان، بر ارائه معافیت از سربازی برای گروه خاصی از ورزشکاران (قهرمانان بازی‌های المپیک شامل نفرات اول تا سوم و قهرمانان اول و دوم مسابقات قهرمانی جهان و نفرات اول بازی‌های آسیایی در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک و مقام اول تا سوم مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال) تأکید دارد. به عبارت دیگر برای مقام‌های سوم مسابقات قهرمانی جهان، نفرات دوم و سوم بازی‌های آسیایی تسهیلات خدمت سربازی در نظر گرفته نشده است. گرچه محدودسازی دامنه شمول معافیت‌ها، اقدام مؤثری در راستای عدم آسیب به موضوع کاهش نیروی انسانی سرباز است اما اعمال شرایط و تسهیلات دیگر، از جمله خدمت جایگزین در جهت اثربخشی بیشتر این ورزشکاران و افزایش عدالت، نقش مؤثری خواهد داشت. از سوی دیگر، تمرکز این قانون بر ورزشکاران غیر پارالمپیک و پاراآسیایی است و برای ورزشکارانی که در رویدادهای پارالمپیک، پاراآسیایی و رویدادهای جهانی و آسیایی رشته‌های مختلف آن، تسهیلات استخدامی در نظر گرفته نشده است.^۱

▪ **تأکید صرف بر معافیت و عدم توجه به سایر تسهیلات از جمله خدمت جایگزین:** در قانون سرباز قهرمان، موضوع خدمت سربازی بر محور معافیت استوار است و دایره شمولیت این معافیت‌ها نیز محدود است و در نتیجه

۱. مطابق ماده (۳۶) قانون حمایت از معلولان، مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۳۰ ورزشکاران پارا از خدمت سربازی معاف هستند.

تسهیلاتی برای سایر قهرمانان و مدال‌آوران و همچنین در زمانی که فرد مدت کوتاهی عضو تیم ملی است، دیده نشده است. یکی از تسهیلاتی که می‌تواند این خلأ را پوشش دهد، خدمت جایگزین است. خدمت جایگزین از جمله تسهیلاتی است که می‌تواند از یک سو انجام خدمت تخصصی برای تمامی قهرمانان را فراهم کند و از سوی دیگر، محدودیت‌های فعلی کشور به خصوص در تأمین نیروی سرباز را رعایت کند.

▪ **محدود کردن گذراندن خدمت به زمان عضویت در تیم‌های ملی:** در قانون سرباز قهرمان بر گذراندن دوران سربازی حین عضویت در تیم‌های ملی تأکید شده است. با توجه به این که برخی از ورزشکاران ممکن است در مقاطع کوتاهی عضو تیم ملی باشند، در نتیجه فرد باید ادامه خدمت سربازی را در اختیار ستاد کل نیروهای مسلح باشد. علاوه بر این، قانون مذکور افرادی را که در سطوح ملی و حتی استانی فعالیت می‌کنند پوشش نمی‌دهد و ورزشکاران باید دوران خدمت سربازی را عمدتاً در محیط‌های غیرورزشی و غیرتخصصی سپری کنند. این موضوع، در نهایت موجب فاصله گرفتن ورزشکاران از ورزش و هدر رفت استعداد آنها می‌شود.

▪ **عدم استخدام تمامی ورزشکاران معرفی شده:** از تعداد ۴۱۰ نفر از ورزشکاران مشمول این قانون که برای استخدام به سازمان اداری و استخدامی معرفی شده‌اند، تعداد ۲۵۰ نفر به استخدام درآمده‌اند. به عبارت دیگر، تنها ۶۰ درصد از افراد معرفی شده، موفق به استخدام شده‌اند. در متن قانون تصریح شده است «کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ می‌توانند علاوه بر مشمولین تبصره «۴» این قانون، مقام‌های دوم و سوم بازی‌های آسیایی و مسابقات جهانی را با معرفی وزارت ورزش و جوانان و با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوطه به صورت پیمانی جذب و استخدام کنند». در نتیجه قید «رعایت سایر قوانین و مقررات مربوطه» موجب رعایت حداقل شرایط استخدامی شده و در نتیجه در آیین‌نامه اجرایی قانون^۱ نیز بر سه شرط وجود پست سازمانی بلاتصدی، داشتن شرایط احراز مشاغل دستگاه اجرایی و داشتن شرایط عمومی استخدام و تأیید گزینش تأکید شده است. این شروط به عدم امکان استخدام تمامی قهرمانان فوق منجر شده و تعداد ۱۶۰ نفر موفق به استخدام نشده‌اند. از جمله شرایط احراز می‌تواند به مدرک تحصیلی و تناسب شغل مربوطه با رشته تحصیلی اشاره کرد و جهت رفع موانع مدرک تحصیلی و رشته تحصیلی باید به هدایت تحصیلی ورزشکاران پرداخت.

▪ **بهره‌وری پایین ورزشکاران در مشاغل و سازمان‌های استخدام شده:** از آنجاکه ذهنیت حاکم نسبت به استخدام ورزشکاران، هم از سوی ورزشکار و هم از سوی سازمان‌های استخدام‌کننده عمدتاً ایجاد فرصتی برای دریافت حقوق و تقویت معیشت ورزشکار است، در نتیجه ورزشکاران در مشاغل استخدام شده، از بهره‌وری لازم برخوردار نبوده و در پیشبرد شغل مربوطه، بازدهی لازم را نداشته‌اند و انگیزه و اجباری برای فعالیت در موقعیت‌های استخدامی نداشته‌اند.^۲ این موضوع، موجب ایجاد حس ناعدالتی در بین کارکنان شده و بر عملکرد و انگیزه آنها نیز تأثیر منفی می‌گذارد. در این راستا، ضروری است تا با برنامه‌ریزی و تعیین شرح وظایف مشخص و نظارت دقیق بر عملکرد این ورزشکاران و به‌کارگیری آنها در جایگاه‌های شغلی مناسب، زمینه جهت بهره‌وری هر چه بیشتر آنها فراهم شود.

۱. هیئت‌وزیران در جلسه ۱۳۹۵/۴/۲۰ به پیشنهاد وزارت ورزش و جوانان و با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و به استناد تبصره «۶» ماده واحده قانون سرباز قهرمان، آیین‌نامه اجرایی جذب و استخدام قهرمانان مشمول را تصویب کرده است.
۲. این یافته برگرفته از جلسات کارشناسی با مدیران اجرایی و خبرگان ورزشی است.

▪ **نبود امکان استخدام برخی از قهرمانان به دلیل فقدان بر خورداری از کارت معافیت سربازی:**

یکی از پیش شرط‌های استخدام در دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری بر خورداری از کارت معافیت خدمت سربازی است. این موضوع در حالی است که مطابق با تبصره «۵» قانون سرباز قهرمان، مقام‌های دوم و سوم بازی‌های آسیایی و مسابقات جهانی، مشمول معافیت از سربازی نیستند اما مشمول استخدام می‌باشند. در نتیجه تا زمان تعیین تکلیف خدمت سربازی، این قهرمانان نمی‌توانند در دستگاه‌های دولتی استخدام شوند.

▪ **عدم شمولیت مدال‌آوران پارالمپیک، پاراآسیایی و المپیک ناشنوایان در تسهیلات استخدامی:** براساس تبصره «۵» قانون سرباز قهرمان، نفرات اول تا سوم بازی‌های المپیک، مسابقات قهرمانی جهان در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک (IOC)، بازی‌های آسیایی و مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال از خدمت سربازی معاف می‌شوند این در حالی است که برای مدال‌آوران پارالمپیک، پاراآسیایی و المپیک ناشنوایان^۱ تسهیلات استخدامی در نظر گرفته نشده است. در نتیجه شمولیت مقام‌های اول تا سوم بازی‌های پارالمپیک، پاراآسیایی و المپیک ناشنوایان موجب افزایش عدالت در استخدام ورزشکاران می‌شود.

▪ **فاصله گرفتن محتوای قانون از عنوان قانون:** گرچه قانون سرباز قهرمان در ابتدا با هدف حمایت از ورزشکاران جهت گذراندن دوران سربازی در تیم‌های ملی و همچنین تسهیل امکان خروج از کشور و یا اخذ گذرنامه تدوین شده است؛ اما در اصلاحیه مورخ ۱۳۹۱/۱۰/۳ این قانون از عنوان و رویکرد فوق، خارج شده و تبصره «۵» با هدف ارائه تسهیلات استخدامی به ورزشکاران به این قانون الحاق شده است. در نتیجه انحراف این قانون از عنوان و جهت‌گیری‌های اولیه آن، مشهود است و این موضوع مغایر با بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری (مصوب ۱۳۹۸/۰۷/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی) مبنی بر پرهیز از ایجاد ابهام و افزایش شفافیت قانون است [۴].

▪ **کاهش تعداد سربازان و لزوم حرکت از معافیت به سمت تخصصی‌سازی و خدمت جایگزین:** با توجه به کاهش جمعیت و در نتیجه کاهش تعداد سربازان در کشور [۵]، اعمال معافیت یا گسترش آنها موجب کاهش بیشتر تعداد سربازان می‌شود. در نتیجه، استفاده از مهارت و دانش ورزشکاران در قالب طرح‌های جایگزین خدمت می‌تواند از یک سو خدمات تخصصی مورد نیاز کشور را ارائه دهد و از سوی دیگر از کاهش تعداد سربازان جلوگیری کند.

۵. جمع‌بندی و پیشنهاد سیاستی

از آنجاکه بخش عمده‌ای از دوران قهرمانی و عضویت ورزشکاران در تیم‌های ملی در سن مشمولیت سربازی است و اعزام ورزشکار به محیط‌های نظامی جهت گذراندن خدمت سربازی موجب تداخل و تضعیف توان رقابتی و استعداد‌های این ورزشکاران می‌شود، در نتیجه قانون سرباز قهرمان در تاریخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ تصویب و متعاقباً با هدف استخدام ورزشکاران مدال‌آور، اصلاحاتی در قانون انجام گرفت. تصویب این قانون و اصلاحات بعدی آن، به رفع موانع حضور در تیم‌های ملی و خروج از کشور، دریافت کارت معافیت و استخدام ورزشکاران منجر شده است، اما تسهیلات مربوطه، تنها گروه خاصی

۱. المپیک ناشنوایان (Deaflympics) رویدادی است که به‌طور خاص برای ورزشکاران ناشنوا یا کم‌شنوا برگزار می‌شود. این بازی‌ها از سال ۱۹۲۴ آغاز شده و از بازی‌های پارالمپیک قدمت بیشتری دارد. از آنجاکه ناشنوایی، بر توانایی فیزیکی اجرای ورزش تأثیر مستقیم نمی‌گذارد و جمعیت تحت پوشش بالایی دارد، در نتیجه ناشنوایان دارای رویداد مستقل خودشان هستند و در پارالمپیک شرکت نمی‌کنند.

از قهرمانان را دربر گرفته است و در این گروه نیز، امکان استخدام همه ورزشکاران به دلیل عدم برخورداری از شرایط استخدامی فراهم نشده است. لذا تأکید این گزارش بر گسترش تسهیلات و افزایش دامنه شمولیت از طریق سایر تسهیلاتی است که گروه بیشتری از ورزشکاران را دربرگیرد تا از یک سو زمینه برای گذراندن تخصصی و عادلانه خدمت سربازی فراهم شود و از سوی دیگر، شرایط برای توسعه و به کارگیری مهارت و تخصص و افزایش توان کارآفرینی ورزشکاران، فراهم آید. رویکرد پیشنهادی این پژوهش، عدم افزایش دامنه شمولیت معافیت‌ها و بهره‌گیری از خدمت جایگزین جهت گذراندن تخصصی و فراگیر خدمت سربازی است. در این راستا، این پژوهش، پیشنهادها زیر را ارائه می‌دهد:

الف) اصلاح قانون سرباز قهرمان با محوریت شمولیت مدال‌آوران پارا در تسهیلات استخدامی، خدمت جایگزین و اصلاح عنوان قانون:

▪ **اصلاح تبصره «۵»:** در راستای شمولیت مدال‌آوران پارا (پارالمپیک، پاراآسیایی و المپیک ناشنویان) در تسهیلات استخدامی پیشنهاد می‌شود تبصره «۵» قانون به شکل زیر اصلاح شود:

«کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۶/۸ می‌توانند نفرات اول تا سوم بازی‌های المپیک، مسابقات قهرمانی جهان در رشته‌های ورزشی تحت پوشش کمیته بین‌المللی المپیک (IOC)، بازی‌های آسیایی و مسابقات جام جهانی فوتبال، بسکتبال و والیبال، مقام‌های اول تا سوم بازی‌های پارالمپیک، پاراآسیایی و المپیک ناشنویان را با معرفی وزارت ورزش و جوانان و با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوطه به صورت پیمانی جذب و استخدام کنند».

▪ **الحاق تبصره:** جهت ایجاد شرایط برای گذاران تخصصی خدمت سربازی برای طیف گسترده‌تری از ورزشکاران و در نهایت کمک به توسعه ورزش کشور، پیشنهاد می‌شود، یک تبصره به شکل زیر به قانون الحاق شود:

«تمامی اعضای تیم‌های ملی و دارندگان مدال در رویدادهای خارج از کشور (ذکر نشده در تبصره «۴») و همچنین دارندگان مدال ملی می‌توانند مدت خدمت سربازی خود را به صورت خدمت جایگزین در یکی از ارکان ورزش کشور طی کنند».

▪ **اصلاح تبصره «۶»:** نظر به پیشنهاد الحاق تبصره فوق به قانون و تأکید بر اعمال خدمت جایگزین، در نتیجه پیشنهاد می‌شود، تبصره «۶» قانون به شکل زیر اصلاح شود:

«آیین‌نامه اجرایی موضوع معافیت سربازان قهرمان مشمول این قانون و همچنین آیین‌نامه اجرایی خدمت جایگزین مشمولین تبصره «۷» به پیشنهاد وزارت ورزش و جوانان و با همکاری وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه می‌شود و به تأیید ستاد کل نیروهای مسلح می‌رسد».

▪ **اصلاح عنوان قانون:** گرچه در ابتدا قانون سرباز قهرمان با هدف حمایت از ورزشکاران با موضوع خدمت سربازی تصویب شد اما در اصلاحیه مورخ ۱۳۹۱/۱۰/۳ موضوع استخدام ورزشکاران نیز به این الحاق شده است. در نتیجه مطابق با سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری (مصوب ۱۳۹۸/۷/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی) و در راستای رعایت بند «۹»

سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری با هدف پرهیز از ایجاد ابهام و افزایش شفافیت قانون، پیشنهاد می‌شود عنوان قانون به «قانون تسهیلات خدمت وظیفه و استخدام ورزشکاران» تغییر یابد.

ب) بهره‌گیری از ظرفیت سایر قوانین در جهت پوشش محدودیت‌های قانون سرباز قهرمان

▪ **به‌کارگیری ورزشکاران در ارکان ورزش کشور با بهره‌گیری از ظرفیت ماده (۳۳) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور:** از آنجاکه قانون سرباز قهرمان، تنها اعضای تیم‌های ملی و گروه خاصی از مدال‌آوران را شامل می‌شود و نظر به این که گروه مهمی از ورزشکاران، مربیان، داوران و سایر متخصصان ورزش، افراد دارای تحصیلات عالی هستند، در نتیجه در راستای استفاده مؤثر از ورزشکاران و متخصصان تحصیل کرده مشمول در حوزه ورزش، ماده (۳۳) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور^۱ مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰، این اقدام را هموار کرده است و بهره‌گیری از ورزشکاران مشمول دارای مدرک کارشناسی و بالاتر در ارکان ورزش کشور را مجاز دانسته است. در راستای حسن اجرای قانون فوق، پیشنهاد می‌شود، کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی بر عملکرد و میزان تحقق این ماده در حوزه ورزش، نظارت کند.

▪ **بهره‌گیری از ظرفیت لایحه نظام جامع باشگاه‌داری:** مطابق با ماده (۱۶) این لایحه،^۲ امکان به‌کارگیری مشمولان خدمت سربازی که حداقل دو سال متوالی قبل از مشمولیت، در عضویت یک باشگاه ورزشی شرکت‌کننده در بالاترین سطوح تیم‌گان‌ها بوده‌اند را فراهم می‌کند. در این راستا، تأیید این ماده از سوی شورای نگهبان و در نهایت هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح و وزارت ورزش و جوانان در راستای اجرایی‌سازی آن، گامی مؤثر جهت تخصصی‌سازی خدمت سربازی خواهد بود.

پیشنهاد‌های سیاستی و اجرایی:

▪ **توانمندسازی ورزشکاران:** توانمندسازی و هدایت تحصیلی ورزشکاران در راستای بهره‌گیری از خدمات آنها نقش مؤثری دارد. در شرایطی که تناسب و هماهنگی لازم بین تجارب، تحصیلات و مشاغل قابل احراز ایجاد شود، بهره‌وری و اثربخشی ورزشکاران نیز افزایش می‌یابد. در این راستا، پیشنهاد می‌شود، طرح جامع هدایت تحصیلی، توانمندسازی و کارآفرینی قهرمانان با رویکرد توسعه مهارت‌ها و افزایش تناسب بین مشاغل و شرایط احراز آنها و همچنین افزایش توان کارآفرینی ورزشکاران توسط وزارت ورزش و جوانان و با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تهیه و اجرا شود.

۱. ماده (۳۳): در زمان صلح با تأیید ستاد کل نیروهای مسلح، قسمتی از نیاز دولت، شهرداری‌ها، دهیاری‌ها، نهادهای عمومی غیردولتی، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیردولتی و فدراسیون‌های ورزشی و واحدهای تولیدی به نیروی انسانی دارای مدرک کارشناسی (لیسانس) و بالاتر با استفاده از خدمت مشمولان وظیفه مشروط به عدم ورود آسیب به آمادگی رزمی کشور و پس از گذراندن دوره آموزش نظامی تأمین می‌شود. این نیازها از طریق وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح به ستاد کل اعلام می‌شود. حقوق و مزایا و جیره استحقاقی در دوره خدمت از محل اعتبارات دستگاه به‌کارگیرنده تأمین می‌شود. میزان دریافتی این قبیل افراد نباید در مجموع از حد مقرر در قوانین نیروهای مسلح تجاوز کند. حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از نیروهای انسانی مذکور که فارغ‌التحصیل دانشگاه هستند، باید در مناطق توسعه‌نیافته یا کمتر توسعه‌یافته کشور خدمت کنند.

۲. مشمولان خدمت سربازی که حداقل دو سال متوالی قبل از مشمولیت، در عضویت یک باشگاه ورزشی شرکت‌کننده در بالاترین سطوح تیم‌گان باشند، با درخواست وزارت و هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران می‌توانند خدمت مقدس سربازی خود را پس از طی دوره آموزش نظامی، در باشگاه‌های ورزشی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و در صورت نیاز نداشتن این باشگاه‌ها در سایر باشگاه‌ها با تأیید ستاد کل نیروهای مسلح سپری کنند.

منابع و مأخذ

- [۱] قانون سرباز قهرمان، مصوب ۱۳۷۶/۱۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی با اصلاحات و الحاقات بعدی.
- [۲] گزارش عملکرد قانون سرباز قهرمان در سپری نمودن خدمت سربازی در تیم‌های ملی، وزارت ورزش و جوانان، ۱۴۰۴.
- [۳] آمار معافیت و استخدام فرزندان قهرمانان پارالمپیک و سایر قهرمانان از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۳ از محل قانون سرباز قهرمان، وزارت ورزش و جوانان، ۱۴۰۳.
- [۴] سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری، مصوب ۱۳۹۸/۷/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی.
- [5] <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1400/03/04/2509584>.
- [۶] قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰.
- [۷] لایحه نظام جامع باشگاه‌داری در جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۴۰۴/۷/۹ مجلس شورای اسلامی.

گزیده سیاستی

گسترش تسهیلات و افزایش دامنه شمولیت قانون سرباز قهرمان از طریق سایر تسهیلات از جمله خدمت جایگزین، زمینه را برای گذران تخصصی و عادلانه خدمت سربازی فراهم می‌کند و با هدایت تحصیلی، توانمندسازی و ارائه تسهیلات کارآفرینی، بهره‌وری شغلی قهرمانان ارتقا می‌یابد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir